
POROČILA O DOGODKIH IN KNJIGAH REPORTS AND BOOK REVIEWS

15th Congress of the International Society for Folk Narrative Research (ISFNR) / 15. kongres Mednarodnega združenja za raziskovanje folklornega pripovedništva (Atene, Grčija, 21.–27. junij 2009)

V zadnjem tednu junija 2009 je Grški folkloristični raziskovalni center atenske Akademije gostil 15. kongres Mednarodnega združenja za raziskovanje folklornega pripovedništva. Združenje praznuje 50-letnico ustanovitve, zato je bila želja organizatorjev pretresti in ovrednotiti preteklo delo v združenju in stroki nasploh ter predstaviti vizije za nadaljnje delo.

Pod okriljem glavne teme kongresa »Pripovedi skozi prostor in čas. Prenašanje in prilagajanje« (Narratives across Space and Time: Transmissions and Adaptations) je prispevke predstavilo 321 referentov z vsega sveta, med njimi tudi tri raziskovalke iz Slovenije. Referati so bili razvrščeni v šest tematskih sklopov, ki so skušali postaviti okvir sicer zelo raznovrstnim prispevkom. V prvem, *Zgodovina in prihodnost raziskovanja folklornega pripovedništva*, so bili historični in teoretični prispevki, povezani z naratološkimi raziskavami, problemi tiskanja in natisnjenih pripovedi, avtorske pravice, razvoj naratoloških raziskav v različnih državah, kartiranje ... Obravnavali so mesto raziskav folklornega pripovedništva v sodobnih folklorističnih raziskavah, vplive discipline (folkloristike) na prenos pripovedi, in se spraševali, ali so združenje ISFNR in njegova srečanja pripomogla k razvoju novih teorij v zadnje pol stoletja. V drugem tematskem sklopu, *Mitologije, ekologija in okoljske predstavitve*, so se referati osredinili na vidike, povezane z naravo in okoljem nasploh (voda, vreme, gospodarske dejavnosti ...), kakor jih je mogoče izluščiti iz najrazličnejših pripovednih žanrov, od bajk do sodobnih urbanih pripovedi. V tretjem tematskem sklopu, *Migrantske in diasporične skupnosti*, so bile v ospredju sociološke in antropološke razsežnosti folklore ter razprave o možnostih za interdisciplinarno sodelovanje folkloristov, antropologov, zgodovinarjev ob raziskavah migracij in diaspore ljudi in kultur v danes aktualnih procesih globalizacije in transnacionalnosti. V četrtem tematskem sklopu, *Socialne strategije in kolektivne identitete* so bili poleg teoretičnih predstavljeni praktični vidiki naratoloških raziskav. Največ prispevkov, kar okoli 70, je bilo uvrščeno v peti tematski sklop, *Pripovedovanje in pripovedovalci*, kar kaže, da je to še vedno središčna tema, s katero se ukvarjajo člani ISFNR. Ta sklop se je večkrat odvijal sočasno na več krajih, saj je bilo referatov kar za

16 sekcij. Zainteresirani zato niso mogli spremljati vsega, kar je bilo predstavljeno na tem področju.

V šestem tematskem sklopu, *Folklorne pripovedi v sodobnih medijih*, je bil poudarek na naratoloških raziskavah folklornega pripovedništva, ki jih omogoča razvoj sodobnih medijev (internet, mobilni telefoni). Hkratno sta v okviru kongresa potekala še dva simpozija, *Čarovniki in čaranje in Verovanjske zgodbe*.

Povzetki prispevkov so bili objavljeni v konferenčnem zborniku. Na plenarnih predavanjih so svoje poglede na stroko in/ali izsledke konkretnih raziskav predstavili uveljavljeni raziskovalci: Vivian Labrie (Kanada), Michael Meraklis (Grčija), Ulrich Marzolph (Nemčija), Stephanos Imellos (Grčija), Chao Gejin (Kitajska), Gery Alan Fine (ZDA) in Gabriela Kiliánová (Slovaška). Razen plenarnih predavanj so predstavitve potekale na različnih lokacijah, in sicer v številnih, največkrat devetih, sočasnih sekcijah, vsak referent pa je imel za svojo predstavitev na voljo 30 minut, 10 minut od tega za vprašanja in/ali diskusijo.

Organizatorji kongresa so za udeležence pripravili številne spremljevalne prireditve (razstave, kulturni dogodki, ekskurzija), celodnevni, precej intenziven program, ki je trajal do 20. ure, v nekaterih sekcijah pa celo do 20.30, je mnoge udeležence utrudil, da se večernih prireditev niso udeležili.

Na več mestih, javno in v zasebnejših pogovorih, je bilo slišati, da globalna gospodarska kriza vpliva na tudi na razmere v folkloristiki, saj se raziskavam v humanistiki, družboslovju in kulturi nasploh namenja vse manj denarja, ukinjajo se predmeti, celo inštituti, krči se obseg raziskav, ni denarja za udeležbo na strokovnih srečanjih ipd.

Na generalni skupščini ISFNR so člani izrazili podporo novemu odboru v združenju, tj. *Folklorne pripovedi in internet*, ki se je organiziral na podlagi pobud na kongresu v Tartuju leta 2005 (koordinator je Theo Meder, Nizozemska). Prednostni cilj odbora je postavitve mednarodne prosto dostopne spletne baze (gradiva, zbirke, člankov, seznam koristnih spletnih strani o najrazličnejših folklornih žanrih ...). Izraženo je bilo mnenje, da je zaradi splošne dostopnosti najrazličnejših virov potrebna večja kritičnost. Za novega predsednika združenja ISFNR je bil izvoljen Ulrich Marzolph iz Nemčije, ki je nasledil Ūla Valka iz Estonije, za državo gostiteljico naslednjega kongresa leta 2013 je bila izbrana Litva (Vilna), vmesni, manjši, kongres pa bo potekal leta 2011 v severozahodni Indiji (Guwahati in Shillong).

Barbara Ivančič Kutin

**Mednarodna konferenca »Terenska istraživanja. Izazovi – rezultati – primena« /
International Conference "Field work: Challenges – Results – Application"**

(Sirogojno, Srbija, 31. 8.–3. 9. 2009).

Etnografski inštitut Srbske akademije znanosti in umetnosti vsako leto organizira večjo konferenco, na katero so mdr. povabljeni vsi strokovnjaki, s katerimi sodelujejo v skupnih mednarodnih raziskovalnih projektih. Vodilna tema letošnje konference so bile »Terenske raziskave. Izzivi – rezultati – uporaba«, ob njej pa sta v obliki posebnih sekcij potekali že 7. srbsko-bolgarska konferenca z naslovom »Kulturna dediščina in nacionalna identiteta. Primerjalni raziskovalni projekt Vsakdanja kultura v postsocialističnem obdobju v Srbiji in Bolgariji« in 1. srbsko-slovenska konferenca pod naslovom »Srbi v Sloveniji in Slovenci v Srbiji. Etnološke raziskave identitet in pogledi na stanje v vedi«. Prizorišče konference je bil za delo in tudi sproščene trenutke nadvse prijazen kompleks Muzeja »Staro selo« v Sirogojnu na Zlatiboru v zahodni Srbiji; srečanje je bilo zgledno organizirano, za kar so poskrbeli kolegi iz beograjskega inštituta in gostitelji – vodstvo in osebje Muzeja na prostem v Sirogojnu.

Konference so se udeležili strokovnjaki iz Srbije, Bolgarije, Makedonije, Rusije, Češke, Slovaške, Italije, Velike Britanije in Slovenije, z ok. 30 prispevki v sekciji o etnoloških raziskavah na terenu, s 13-imi v srbsko-bolgarski in 15-imi v srbsko-slovenski, pri čemer je del referentov predstavil svoje tekoče raziskave in spoznanja v obliki posterjev. Sodelavci beograjskega in sofijskega etnološkega inštituta so predstavili tudi v zadnjem času izdane monografske in periodične publikacije.

Konferenca je potekala v skupnih uvodnem, plenarnem in sklepnem delu ter treh sekcijah: o terenskem raziskovanju in v omenjenih srbsko-bolgarski in srbsko-slovenski. Večerno slovesno odprtje konference je pospremila projekcija imenitnega in najstarejšega srbskega etnografskega filma »Jedna seoska srbska svatba« (1911). Prvi delovni dan se je začel s plenarnim delom, v katerem je Radost Ivanova predstavila vlogo terenskega dela v etnološkem znanstvenem procesu, Marina Simić dileme »antropologije doma« (lokacija, raziskovalčeva vpletenost, implicitni diskurzi), Ines Prica je govorila o prenosljivosti raziskovalnih izkušenj (vprašanja metodologije, subjektivnosti, ubesedovanja), Gabriela Kiliánová o etiki pri terenskem delu (izbor teme, etična vodila na terenu, varovanje osebnih podatkov med obdelavo in arhiviranjem podatkov, objave). Seznanjeni smo bili še z značilnostmi terenskih raziskav v češki etnologiji (Miroslav Válka) in s premislekom o stapljanju raziskovalca in terena (Dimitrije Golemović).

Popoldne in tudi naslednji dan so vzpredno tekle vse tri sekcije, kar je vedno nekoliko v škodo zainteresiranih, saj tako ni bilo mogoče slediti vsem predstavitev. V sekciji o terenskem so se zvrstili referati, ki so v splošnem izražali refleksivno držo raziskovalca do raziskovanja v vseh fazah – od priprave na terensko delo do analize zbranega gradiva. Večina jih je, pretežno na podlagi lastnih izkušenj, obravnavala splošna vprašanja (npr. o različnih raziskovalnih strategijah, povezanih z različnimi tematikami in socialnimi konteksti, o vplivu terenskega dela na raziskovano okolje, o prepletenostih terenskega in kabinetnega

dela, o raziskovalčevi vpletenosti in osebnih izkušnjah, razmerjih med raziskovalcem, raziskovanci in raziskovanem, o razširitvi pojma »teren« – na primeru raziskav, katerih glavno orodje in zaloga gradiva/podatkov je svetovni splet), o angažiranem opazovanju in sodelovanju, metodologiji pridobivanja informatorjev iz družbeno obrobni skupin, o vizualnem raziskovanju na terenu in vrednosti pri tem pridobljenega gradiva, o poučevanju in pripravah študentov na terensko delo. Nekaj je bilo sintetičnih predstavitev terenskih raziskav v specifičnih okolij (npr. etnografski programi v Rusiji 19. stoletja, terenske raziskave na belorusko-ruski in ukrajinsko-ruski meji, raziskave Brna, že omenjene raziskave na Češkem, srbske enklave na severu Kosova), nekaj pa specifičnih tematik (urgentnost in pomen terenskih raziskav za kulturno dediščino in muzeje na prostem, raziskave materialne kulture, folklore, lingvističnogeografske raziskave za dialektološki atlas, pomen večjih – timskih raziskovalnih projektov in njihove dokumentacije).

V srbsko-slovenski sekciji so s svojimi predstavitvami nastopili Jurij Fikfak (primerjalno je govoril o začetkih etnologije v Sloveniji in Srbiji, tj. o razsvetljesko-romantiških dilemah in recepciji obeh duhovnih tokov na nacionalni ravni), Ingrid Slavec Gradišnik se je na podlagi razvoja obeh nacionalnih etnologij v 20. stoletju spraševala, ali je mogoče govoriti o tradiciji »jugoslovanske« etnologije, Naško Križnar je kritično povzel izkušnje o (po)uče(va)nju vizualne etnografije v Srbiji s stališča slovenskih dognanj. Anica Sabo je predstavila slovenske skladatelje, delujoče v Srbiji (Davorin Jenko, Mihovil Logar in Zlatan Vauda), prebran prispevek Mojce Ravnik pa se je nanašal na spoznanja raziskav otrok prekmurskih družin – rejencev v Bački in posameznikov in njihovih družin v Beogradu od prve svetovne vojne do danes. Naslednji dan je Mirjana Pavlović govorila o organiziranosti Srbov v Sloveniji, Saša Poljak Istenič pa se je dotaknila pomena izseljenskih društev na primeru Slovencev v Srbiji, zlasti Društva Slovencev Sava Beograd. Povsem sodobni temi je bil namenjen referat Srđana Radovića in Ivana Đorđevića o recepciji neo-folk glasbe (turbofolka) v Sloveniji. Iz te skupine se konference nista udeležili Lada Stevanović (Jugoslovani. Kako je nastala in izginila nacija) in Jadranka Đorđević Crnobrnja (Beograd je moje mesto, ampak...). Posterske so bile predstavitve Dragane Radojičić o ponudbi srbske hrane v Ljubljane, Mladene Prelić o Davorinu Jenku kot skladatelju slovenske in srbske himne, Miline Barišić Ivanović o Srbih v Beli krajini in Marte Stojić o izbrisanih v Sloveniji.

V celoti je šlo za povzetke opravljenih in še potekajočih raziskav dveh raziskovalnih projektov beograjskega in ljubljanskega etnološkega inštituta: v letih 2006 – 2007 »Srbi v Sloveniji, Slovenci v Srbiji. Raziskave etnoloških vprašanj in spoznavanje strokovnih usmeritev« (vodji M. Prelić in M. Ravnik) in 2008 – 2009 »Kulturni in znanstveni stiki – Srbi in Slovenci med 19. in 21. stoletjem (vodji D. Radojičić in I. Slavec Gradišnik). Za objavo predelana besedila bodo izšla v prihodnjem letu.

Ingrid Slavec Gradišnik

Mednarodni interdisciplinarni simpozij »Kam bi s to folkloro?«

(Ljubljana 24.–29. september 2009)

Stičišče različnih ljudi, strok, znanosti, pogledov, prepričanj, razpoloženj, dogodkov in prizorišč – vse to in še več je bil simpozij »Kam bi s to folkloro?«, ki je zadnje dni septembra v Ljubljano privabil veliko skupino raziskovalcev, tako ali drugače povezanih s folkloro. Organizator simpozija, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, je s tem dogodkom želel uresničiti dva cilja - mednarodno označiti praznovanje 75-letnice inštituta in v Slovenijo z vsega sveta pripeljati ugledne znanstvenike in strokovnjake, ki se ukvarjajo s folkloro, ter s tem aktualizirati sodobne slovenske raziskave v mednarodnem prostoru, hkrati pa slovenski strokovni in širši javnosti omogočiti neposreden stik s tujimi sodobnimi raziskavami. Simpozij je bil posvečen dr. Zmagi Kumer, dolgoletni sodelavki Glasbenonarodopisnega inštituta. V času snovanja simpozija se je sicer v 85. letu starosti dokončno poslovila, duh njenega dela pa je še kako živ. Tudi naslov simpozija, »Kam bi s to folkloro?«, je citat naslova njene razprave, objavljene leta 1975.

Otvoritvena slovesnost simpozija je potekala v Veliki dvorani SAZU. Udeležence je najprej pozdravil slavnostni govornik, minister za Slovence v zamejstvu in po svetu, akademik prof. dr. Boštjan Žekš. Opozoril je na pomen in vrednost folklorne v preteklem in sodobnem času. Udeležence je nagovorila tudi predstojnica Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU in predsednica programskega odbora simpozija, izr. prof. dr. Marjetka Golež Kaučič, ki je poudarila praznovanje inštituta. Poseben del otvoritvene slovesnosti je bila predstavitev življenja in dela dr. Zmage Kumer, tako z osebnega in prijateljskega kot tudi s strokovnega in znanstvenega vidika. Predstavila sta jo dolgoletna sodelavca inštituta, Julijan Strajnar in dr. Marko Terseglav.

Na simpoziju se je registriralo 68 udeležencev iz 25 držav. Ker so bila predavanja odprta za javnost, je bilo slušateljev še več. Potekala so na dveh prizoriščih, v Prešernovi dvorani SAZU in v Dvorani Zemljepisnega muzeja ZRC SAZU. Štirje dnevi simpozija so bili namenjeni predavanjem in spremljevalnim dejavnostim ob večerih. Vmes je bil dan, ko so šli udeleženci na ekskurzijo v Slovensko Istro. Zadnji dan simpozija je bil namenjen individualnim obiskom tujih udeležencev na Glasbenonarodopisnem inštitutu.

Predstavljenih je bilo 60 prispevkov, razvrščenih v tri vsebinske sklope. Prvi sklop, *Folklor v zarisanju in prestopanju meja*, je bil namenjen predstavitvam novih pogledov na folkloro v različnih teoretskih diskurzih, vprašanju začetovanja meja folklornega izročila in življenju tega izročila v globalizacijskih tokovih.

Drugi sklop, ki je bil tudi najmnogičnejši po številu prispevkov, je bil sklop *Tradicionalno v sodobnosti*. Pomensko širok naslov je dal možnost predstavitvam veliki skupini raziskovalcev, vključeni so bili tudi prispevki, ki so se navezovali na terensko delo, dokumentiranje in arhiviranje.

Sklop *Ljudsko in umetno* je združeval prispevke, ki so analizirali razmerja med ljudskim slovstvom in visoko literaturo, predstavljali konkretne žanre v ljudskem in umetnem

slovstvu, predvsem balado, v tem okviru pa je bil tudi poseben panel, namenjen diskusiji o živalih v folklori. Krajše diskusije so potekale neposredno po predstavitev referatov.

Prav razprave so tiste, ki udeležencem omogočijo podajanje in sprejemanje kritike in jim, če jo le vzamejo kot konstruktivno naravnano, omogočijo, da prispevke, predstavljene na simpoziju, še dopolnijo ali izpopolnijo ter jih kakovostno obogatijo. Na simpoziju so se kresala mnoga mnenja, ugotovljeno je bilo, da je veliko še popolnoma neraziskanih področij, tako v Sloveniji kot v tujini, da je še vedno premalo komparativnih študij, tako v vsebinskem kot v prostorskem smislu. Spodbudno je, da so iz marsikatere diskusije nastale nove vezi in pobude za sodelovanje, kar je zagotovo eden izmed zelenih ciljev organizatorjev.

Na vsebinsko širino simpozija kažejo tudi predavanja vabljenih predavateljev. Nekateri so bili uvrščeni v posebne sklope, drugi so se predstavili v panelu ali kar znotraj ostalih sklopov, če so se vsebinsko ustrezno vključevali vanje.

Možnosti za razpravo udeleženci niso imeli samo na predstavitev prispevkov, ampak tudi v spremljevalnem programu simpozija. Že prvi večer jih je v Mestni hiši v Ljubljani sprejel in pogostil ljubljanski podžupan ter jim zaželel uspešno delo. Naslednji večer so organizatorji v simpozij vključili koncert ljudske glasbe »Zajuckaj in zapoj«, ki tudi drugače poteka vsako leto septembra v organizaciji Glasbenonarodopisnega inštituta. Predstavile so se tri moške pevske skupine, in sicer iz Kapel pri Brežicah, iz Šentruperta pri Laškem in iz Cirkulan v Halozah, ter godec iz Krškega. Koncertu sta sledila druženje in pogostitev z dobrotami, ki so jih pevci prinesli s seboj. Gostje so tako imeli priložnost užiti okus širšega slovenskega prostora. Nedeljski celodnevni izlet v Slovensko Istro in na obrežje je poleg prepotrebnega odmora po treh dneh predavanj gostom ponudil tudi ogled dela Slovenije, srečanje z njeno kulturo in kulinariko, za še neposrednejšo vez s simpozijem pa so poskrbele ljudske pevke, ki so jim zapele pri večerji. Sklepna večerja na predvečer zadnjega dne simpozija je bila zadnja priložnost za osebno izmenjavo mnenj in vtisov, pa tudi za sproščene pogovore in neposredno srečanje z ljudskim plesom.

Mediji so o simpoziju poročali že v času trajanja simpozija in tudi pozneje. Prispevki s simpozija bodo predvidoma izšli v več publikacijah, večinoma pri tujih založbah.

Množica predstavljenih idej, spoznanj in dejavnosti, živahne razprave in navsezadnje tudi odzivi udeležencev po elektronski pošti po končanem simpoziju kažejo, da je bil simpozij uspešen tako na znanstveni ravni kot tudi na ravni sproščene družbe in tkanja osebnih in prijateljskih vezi. Ne glede na časovni odmik pa se zdi, da še kar veljajo besede dr. Zmage Kumer v knjižici *Kam bi s to folkloro?*: »Nasprotja med generacijami so obstajala v vseh časih, vendar so v našem času posebno zaostrena, ker so se življenjske okoliščine bistveno spremenile. Tisto, kar se je nekdaj zdelo zanesljivo, trdno, nespremenljivo, se je zdaj v temeljih zamajalo.« Kakor lahko razumemo današnjo znanost, tudi glede na slišano na simpoziju, pa si lahko trenj in temeljnih premikov lahko le želimo, saj ne pomenijo novih ovir, temveč nove izzive, in ne razvrednotijo nujno tistega, kar je bilo pred njimi.

Anja Serec Hodžar

Predstavitve knjige dr. Marije Stanonik *Etnologija v pismih in slikah*

(Šid, Srbija, 18. 10. 2009)

Pri Etnografskem inštitutu Srbske akademije znanosti in umetnosti je izšla knjiga literarne zgodovinarke in etnologinje dr. Marije Stanonik z naslovom *Etnologija v pismih in slikah (Etnologija u pismima i slikama)*. Avtorica v njej etnološko komentira pisma svoje matere Marije Demšar, ki je bila leta 1941 izgnana s Štajerske v Šid v Srbijo. Naključje je hotelo, da je izgnanstvo preživljala v hiši največjega srbskega slikarja 20. stoletja Save Šumanovića. Z njegovo materjo je navezala tesen stik; še posebej pa sta se zblížali po sinovi nasilni smrti. V pismih domačim v Slovenijo Marija Demšar dokumentira podatke o življenju in delu matere Perside in njenega sina, kamor se neizbrisno segli tudi odmevi s remske fronte.

V soboto, 18. oktobra, je bila v Galeriji slik Save Šumanovića predstavitve knjige, ki sta jo pripravila Galerija Save Šumanovića in Etnografski inštitut Srbske akademije znanosti in umetnosti. S strokovno podkovo besedo so sodelovali dr. Mladena Prelić iz Etnografskega inštituta Srbske akademije znanosti in umetnosti, nosilka mednarodnega projekta »Slovenci v Srbiji in Srbi v Sloveniji«, v okviru katerega je izšla omenjena knjiga, Ljubica Jukić, ki je v poslovnih knjigah Šumanovićevih odkrila nove podatke o Mariji Demšar, direktorica galerije Vesna Burojević, prevajalka knjige dr. Lada Stevanović in dr. Marija Stanonik. Prireditve je bila izjemno obiskana. Številnim ljubiteljem srbskega slikarstva iz Šida se je pridružil avtobus obiskovalcev iz Žirov in okolice, med njimi so bili predstavniki žirovske občine in knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka. Med udeleženci sta bila tudi načelnik občinske uprave občine Šid Romko Papuga in zastopnica slovenskega društva Sava v Beogradu Biljana Vuković. Žirovski slikar Pavle Sedej je Galeriji slik Save Šumanovića v sodelovanju s pevskim zborom Alpina Žiri podaril sliko z motivom slovenske pokrajine od Triglava do Žirov. Prijazno prireditve je popestrilo petje Moškega pevskega zbora Alpina Žiri pod vodstvom Andreja Žaklja. Pesmi so predstavile slovensko deželo, zapeli so istrsko, koroško, rezijansko, prleško, gorenjsko in še nekaj drugih pesmi. Seveda ni manjkala žirovska himna »Oj, mi smo pa tam na Žirovskem doma«. Večer je minil v prijetnem klepetu.

Galerija hrani čez 400 originalnih Šumanovićevih slik. Bil je pravi umetnik skladnosti ženskega telesa, a tudi motivi pokrajine z izrazito svetlobo in otroškega portreta niso redki.

Nedaleč od galerije je spominska hiša Save Šumanovića. Prostori imajo izvirno opremo in razkrivajo njihovo imovitost in visok družbeni položaj. A priznani slikar je kazal tudi podjeten značaj, po besedah poznavalke si je barve, ki so še zmeraj v njegovem ateljeju, delal sam.

Ogled Beograda je bil naslednja točka našega kulturnega popotovanja. Preko vojvodinskih ravnih, ki so nam ponujale malce turobne jesenske barve, smo ga najprej spoznali v besedi, potem pa smo v panoramski vožnji še nazorno opazovali njegove kulturne in arhitekturne znamenitosti. Nekaj stavb je še zmeraj v ruševinah. Ubrano petje zbora Alpina Žiri se je tokrat ponovilo v Mercatorjevem centru v Beogradu, kjer nas je prijazno sprejel

direktor prodajalne Alpina v Beogradu Josip Karić. Ugotavljali smo, da je zanimanje za Alpine čevlje precejšnje; obiskovalcev ni manjkalo.

Območje, kjer sta obnovljena zunanost cerkve sv. Save in njegov veličasten kip, nedvomno sodi med najiminennejše pridobitve Beograda v novejšem času. Marmor Hotavlje obnavlja notranost cerkve, ki jo gradijo že tri četrt stoletja. Samo dogovori o tem, kako urediti notranost, so potekali več let. Hribovska žilica nekaterim med nami tudi v Beogradu ni dala miru; kar nekaj se jih je z dvigalom popeljalo prav do kupole, kateri je vrstnica nekoliko večjih razsežnosti na cerkvi sv. Petra v Rimu. Veliko zanimivosti o tem dolgoletnem projektu, ki ga gmotno podpira cerkev, je nanizal predstavnik Marmorja Janez Bizjak. Številski podatki so segli prek vsakdanjih mer: eden od njih je npr. ta, da bo po načrtu v notranosti okrog 18.000 kvadratnih metrov mozaikov. Kamen, iz katerega delajo lahkotne okraske in živalske like, je tudi iz Grčije, italijanske doline Aoste in celo Indonezije. Kar domače smo se počutili ob nazorni in kleni govorici.

V Muzeju Nikola Tesla je prišel na svoj račun tehnični del potnikov. Velikega genija, rojenega blizu Gospića v Liki, in njegovo življenjsko pot izumitelja smo spoznavali z video projekcijo, pa tudi z nazornimi prikazi delovanja elektroelementov.

Bilo je že popoldne, dež se je ponujal in mraz je postajalo, zato smo se zatekli v restavracijo. Tu se je kulturno popotovanje končalo s pravo ljudsko glasbo. Bolj ali manj je vsem segla v dušo; petje združuje, kakršno koli že je.

Plod sodelovanja dveh ustanov, Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Srbske akademije znanosti in umetnosti ter njenih etnografskih inštitutov je bil tudi obisk prevajalke knjige in že omenjene nosilke projekta, ki sta obiskali Žiri 23. oktobra, ko je bila knjižna predstavitev še tam.

Milka Bokal

Marija Stanonik, *Interdisciplinarnost slovstvene folklore*. – Ljubljana: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Založba ZRC SAZU, 2008. – 465 str.

Monografija *Interdisciplinarnost slovstvene folklore* ene najuglednejših, najmarljivejših in najplodovitejših živečih preučevalcev in preučevalk slovenskih narodopisnih vprašanj, prof. dr. Marije Stanonik, znanstvene svetnice na Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU, izhaja iz temeljne predpostavke, da sta avtonomija in samostojnost slovstvene folkloristike teoretično že utemeljeni. Prizadevanje avtorice je v po obsegu izredno obsežnem in bogato dokumentiranem besedilu monografije tako usmerjeno v utemeljevanje polivalentnosti predmeta slovstvene folkloristike kot jasno označene znanosti več strok, ter v poudarjanje možnosti njenega interdisciplinarnega raziskovanja.

Avtorica v monografiji tehtno utemeljuje povezanost slovstvene folkloristike z drugimi vedami. Predmet prvega dela monografije »Okoliščine« so zemljepisni, historiografski in sociološki vidiki (slovenske) slovstvene folklore. Med drugim predstavlja po/krajinska načela diferenciacije v slovstveni folkloristiki bližnjih vedah (umetnostna zgodovina, glasbena folkloristika, etnologija) in pri tistih človekovih dejavnostih, ki so slovstveni folklori sorodne po ustvarjalnosti, in nato pri tistih, ki jo s svojimi sestavinami utemeljujejo (jezikovna diferenciacija, narečja in govori). Razčiščuje tudi vprašanja o razmerju med zgodovino in slovstveno folkloro, pri čemer upošteva zadevno gradivo od začetkov zavestnega zapisovanja slovstvene folklore sredi 19. stoletja do naših dni. Ne zanemarija tudi aktualnega vprašanja kolektivnega spomina in vprašanja interpretacije časa. Ob preučevanju sociološkega vidika slovenske slovstvene folklore kritično ovrednoti poglede uglednega slovenskega etnologa prof. dr. Slavka Kremenška na slovstveno in drugo slovensko folkloristiko in njegovo polemiko predvsem z raziskovalci iz Inštituta za slovensko narodopisje.

V drugem delu monografije z naslovom »Človek« je poudarek na preučevanju antropoloških, psiholoških in terapevtskih vidikov slovstvene folkloristike; v ospredju je, kakor pove že naslov, človek kot posameznik in oseba.

Ta del vsebuje kritična razmišljanja o antropologiji, o slovenski antropološki tradiciji in začetkih kulturne antropologije ter njenem razmerju do kulturologije in slovstvene folklore. Psihološki vidik slovstvene folklore se najprej ustavlja ob preučevanju starejših definicij, da je duhovna kultura sploh in slovstvena folkloro z njo najpomembnejše merilo »narodne identitete«, zlasti ob stereotipu »zrcala narodove duše«. Na podlagi sicer skromnih slovenskih virov od Antona M. Slomška, prek Frana Miklošiča, Janeza Trdine, Karla Štreklja, Ivana Grafenauerja, Milka Matičetovega, Radoslava Hrovatina sledi razdelek o motivacijskem zaledju za nastajanje (slovenske) slovstvene folklore in se ustavi pri globinski psihologiji Carla G. Junga, ki je – kakor pred njim že S. Freud – dajal folklornim arhetipom velik pomen. Terapevtski vidiki slovstvene folklore avtorici niso zgolj namig, temveč tudi izziv za poglobitev v zdravilno funkcijo slovstvene folklore. Meni, da bi bilo za temeljito analizo teh vidikov koristno sodelovanje ustreznih strokovnjakov posamičnih medicinskih strok. Ob tem poudarja, da je v nasprotju s sodobniki, ki so na slovstveno folkloro gledali mitično,

Anton M. Slomšek gledal nanjo z docela vzgojnega vidika, zato je v svojem temeljnem pedagoškem priročniku *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* nasprotoval strašljivim zgodbam, ker da škodijo otrokovi duševnosti.

V tretjem delu monografije z naslovom »Nadstvarnost« avtorica preučuje mitološke, religiozno-teološke in umetnostno-zgodovinske vidike slovstvene folkloristike. Prvi slovenski poskusi (Anton T. Linhart) sintetičnih predstavitev slovenske oziroma slovanske mitologije so že iz 18. stoletja. Iz 19. stoletja je od njenih raziskovalcev najtemeljiteje predstavljen do pred nekaj leti zapostavljeni Gregor Krek. Poglavje o teološkem vidiku slovstvene folklore je zasnovano na folkloristični diferenciaciji med naravnim in tehničnim tipom komunikacije. Od tod najprej avtorica iz več izhodišč primerja slovstveno folkloro s Svetim pismom stare in nove zaveze. Temu premisleku sledi empirična analiza razmerja med svetopisemsko snovjo in slovstveno folkloro (zanesljivo slovensko, hrvaško, poljsko; predvidoma pa še nekaterih drugih) slovanskih narodov glede na vanjo uvrščeno omenjeno motiviko in krščansko tradicijo – npr. motiviko svetih bratov Cirila in Metoda, ki povezujeta skoraj vse slovanske narode. Pri umetnostnozgodovinskem vidiku slovstvene folklore avtorica poudarja med drugim ločevanje med »časovnimi umetnostmi«, kamor sodi slovstvena folkloro, in »prostorskimi umetnostmi«, med katere spada likovna folkloro. Med njimi po njenem prepričanju obstaja plodno sožitje, kar se kaže v sistematiki problematike od folklornih pripovedi od likovno zaznamovanih pojavov v naravi, prek drugih razdelkov do povezovanja likovne in slovstvene folklore na panjskih končnicah in naposled do njenega stika celo v fotografiji in v ilustracijah.

Monografijo sklepajo in smiselno zaokrožajo najprej avtoričino sklepno razmišljanje o pomenu domoznanstva ter o povedkah kot izhodišču za domoznansko vzgojo, nato pa še temeljit povzetek v angleškem jeziku in izredno obsežno poglavje o uporabljenih virih (arhivskih, pisemskih, rokopisnih, tipkopisnih ter ustnih, zvočnih posnetkov in zbirke Glasovi) ter literaturi, ki obsega kar 29 strani monografije, od tega 35 bibliografskih enot avtorice.

Prof. dr. Marija Stanonik je hkrati uveljavljena znanstvenica - raziskovalka ter uspešna pedagoška univerzitetna delavka. Obe osnovni področji njenega dela in jasno poudarjena zamisel povezovanja obeh področij njenega delovanja so bili med temeljnimi razlogi za nastanek obsežnega monografije. Avtorici se je po eni strani tako prvič posrečilo izbrano problematiko slovstvene folklore temeljito obdelati na enem mestu. Po drugi strani je v njenem sklepnem razmišljanju o vračanju iz slovenskega današnjega znanstvenega in pedagoškega razmišljanja izrinjenemu pojmu domoznanstva zelo poudarjeno njeno prizadevanje, da bi vse pregledno in temeljito nanizane in preučene interdisciplinarne vidike slovstvene folklore vključili v pedagoški proces. Delo je tako namenjeno študentom slovenistike in slavistike, primerjalne književnosti, etnologije in vseh drugih disciplin, na katere se nanaša tokratna monografija: geografije, zgodovinopisja, sociologije, socialne in kulturne antropologije, psihologije, psihiatrije, teologije, umetnostne zgodovine in pedagogike, in seveda že formiranim raziskovalcem in drugim strokovnjakom s teh področij.

Poglavitni namen monografije *Interdisciplinarnost slovstvene folklore*, ene od najnovejših

tehtnih znanstvenih objav iz njenega izredno bogatega ustvarjalnega opusa, ki konec leta 2009 obsega skoraj 1000 bibliografskih enot, je dvigniti raven slovstvene folkloristike in utrditi zavest o njeni profesionalnosti. Pri tem je avtorica v izjemni meri vključila v besedilo vso zadevno sprejemljivo domačo strokovno literaturo in sorazmerno tudi tuja dognanja z naštetih področij.

Po vsem tem lahko več kot upravičeno poudarimo, da gre pri tej, na tem mestu vse preskopo predstavljeni monografiji, za temeljno, poglobljeno in z izredno tematsko širino zasnovano in oblikovano delo, ki v slovenski slovstveni folkloristiki dobesedno orje ledino. Je dragoceno in nepogrešljivo izhodišče za vsa prihodnja tako znanstveno-raziskovalna kot tudi pedagoška prizadevanja, tako na ožjem omenjenem področju slovstvene folkloristike kakor tudi širše v okvirih etnologije, antropologije in drugih, zlasti humanističnih znanosti.

Andrej Vovko

Božidar Jezernik (ur.), *Kulturna dediščina in identiteta*. – Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009 (Zbirka Zupaničeva knjižnica; 31). – 352 str.

Zbornik *Kulturna dediščina in identiteta* objavlja trinajst prispevkov, katerih avtorji so (bili) večinoma podiplomski študenti na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Večina v zborniku objavljenih prispevkov je tako nastala kot elaborat, nekateri pa so tudi izseki samostojnega, ponovno večinoma podiplomskega izobraževanja in raziskovalnega dela. Izjema je uvodni prispevek urednika Božidarja Jezernika, ki je bil tudi mentor omenjenim študentskim seminarskim izdelkom. Zakaj torej takšna natančna analiza provenience posameznih besedil? Zato, ker so si članki v zborniku vsebinsko in metodološko sicer precej različni, tudi po obsegu lastnega raziskovalnega (terenskega, arhivskega idr.) dela oziroma po povzemanju obsežne humanistične in družboslovne literature o razmerju med dediščino in identiteto. A po drugi strani že bežen pregled večine seznamov literature pri člankih pokaže na dokaj jasno rdečo nit, na nekaj skupnih, »nujnih« oziroma »obveznih« referenc, kakor je npr. delo Davida Lowenthala, *The Past is a Foreign Country* (1985). Gre za več člankom skupna izhodišča, na katera so avtorji vpenjali lastne analize. Na slovenske primere se nanaša največ besedil, od katerih se nekatera posvečajo predvsem posamičnim zgodovinskim obdobjem, druga pa se ustavljajo tudi ob sedanjosti.

Tako se Božidar Jezernik v prispevku z naslovom "Slovenska kulturna dediščina in politika" posveti rabi dediščine v zgodovini, do sredine 20. stoletja, ter predvsem z analizo periodičnih in literarnih virov osrednjo pozornost nameni procesom slovenske nacionalizacije oziroma politizacije kulture. Bojan Knific analizira oblačilno dediščino in začetke kostumiranja folklornih skupin, Katja Jerman obravnava preimenovanje ulic v Novi Gorici, Alenka Bartulović pa z analizo zgodovinskih in literarnih diskurzov obravnava turške »vpade« na območje Slovenije in kot dediščino odnosa do njih predstavi sodoben odnos do graditve džamije v Ljubljani.

Več besedil analizira zgolj sodoben odnos med dediščino in identiteto na Slovenskem: Viktor Škedelj Renčelj tradicijo in (tehnično oziroma kulturno) dediščino predstavlja kot antropocentrična koncepta, ki Kulturo povzdiguje nad Naravo (tako so npr. Sečoveljske soline kot naravna dediščina in vrednota danes sicer zaščitene, a njihova (neizkoriščena) narava ljudem predstavlja predvsem »mrtvi kapital«). Andrej Gregorač in Maja Veselič v članku »Dediščina nakupovalnega vozička« razmišljata o po eni strani razlikah med pojavi, povezanimi s porabništvom in dediščino, po drugi pa tudi o sorodnosti med njimi. Po njunem mnenju se namreč tako kulturna dediščina kot porabništvo sučeta okoli identitete, oboje pa nastaja tudi kot posledica izbiranja. Dvoje besedil se ukvarja z vprašanjem varovanja oziroma prenove. Dragica Marinič in Iza Verdel na primeru prenove starega mestnega jedra Maribora oziroma z zavzemanjem za t. i. kreativno industrijo pritrjujejo Davidu Lowenthalu, da glavni namen spominjanja ni ohranjanje preteklosti, ampak njeno prirejanje za opleševanje sedanjosti in manipuliranje z njo. Dušan Štepec avtorefleksivno

analizira konservatorsko vrednotenje dediščine, ki je kljub jasnim strokovnim merilom po njegovem mnenju še vedno predvsem estetično, subjektivno in podrejeno aktualnim družbenim interesom. Sodobne medijske konstrukte dediščine obravnavajo Andreja Čokl, Tea Hlačer, Saša Poljak Istenič in Nataša Visočnik, ki so na primeru časnika *Delo* analizirale zvrsti, vrste, žanre in rubrike, v katerih se pojavljajo besedila o dediščini, priložnosti, ob katerih jih je največ, teme, ki jih obravnavajo, besede in besedne zveze v zvezi z določenimi temami, pa tudi funkcije dediščine, ki jih navajajo analizirana besedila. Avtorice je zanimalo, kakšen odnos do dediščine slikajo članki, prispevek pa sklenejo s predlogi za manj stereotipizirano novinarsko poročanje (tudi) o dediščini.

V zborniku je tudi nekaj besedil, ki razmerje med dediščino in identiteto analizirajo na neslovenskih primerih. Tako ustvarjanje večetnične kitajske in homogene japonske identitete popisujeta Maja Veselič in Nataša Visočnik, Ona A. Čepaityte Gams pa se ob rekonstrukcijah Dvorca vladarjev Velike kneževine Litve v Vilni in mestnega dvorca v Berlinu natančneje ukvarja s konceptom avtentičnosti v spomeniškem varstvu. Živa Gobbo, Andreja Mesarič in Anja Mesarič se ustavljajo ob pojmu evropska identiteta in analizirajo njeno pojavnost, idejo in izključevalnost, Teja Hlačer in Katerina Ferkov pa v svojem članku povzemata predvsem mnenja, kdaj in zakaj naj bi v zgodovini prišlo do povezave med pojmom kulturna dediščina in identiteta.

Ko vsebinski pregled sklenemo z nazadnje omenjenim besedilom, se zdi, da bi si ta tema nekoliko več pozornosti zaslužila že prej. Zbornik *Kulturna dediščina in identiteta* imamo lahko za nadaljevanje prizadevanj Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, da se po dveh zbornikih, izišlih leta 2005 (*Dediščina v očeh znanosti* in *Dediščina v rokah stroke*; Županičeva knjižnica 12 in 14), koncept dediščine teoretično še naprej osmišlja in reflektira, da o dediščini ne razmišljamo le kot o aplikativni kategoriji. Verjetno se lahko strinjamo, da je to ne le pohvalno, ampak v slovenskem prostoru, kjer so takšna dela prej izjema kot pravilo, predvsem tudi potrebno. Ob tem mislim še posebej na nekatere izmed objavljenih člankov, npr. na izvirna, zanimiva in raziskovalno dobro podprta besedila o politizaciji kulture na Slovenskem, o antropocentričnosti dediščine kot koncepta, o medijskih konstruktih dediščine, kitajski, japonski in evropski identiteti, povezave med članki pa dostikrat ustvarja tudi besedilo o različnih konceptih avtentičnosti v spomeniškem varstvu. In tu se vračam na že izraženo misel, da bi si besedila npr. na začetku zaslužila nekakšen uvod, povezovalno besedilo, ki bi pojasnilo ne le, kako je zbornik nastal, temveč morda že omenjeno rdečo nit med pojmi kulturna dediščina - identiteta - avtentičnost in podobnimi. Zbornik sicer resda lahko beremo kot »nadaljevanje«, ki predvideva poznavanje omenjenih del, prav tako je nabolje, če se sami lotimo branja temeljne literature o obravnavani temi. Če je upati, da delo ob omenjenih dveh postaja učno gradivo, tak uvod ne bi bil odveč. Morda bi se z njim dalo ogniti včasih bolj, drugič manj obsežnim uvodom v posamične članke, ki se največkrat dotikajo prav naslovne teme. Ob vseh neogibnih sestavinah takšnega znanstvenega dela, kot so vsebinsko

in pojmovno kazalo ter podatki o avtorjih, pa bi besedilom lahko dodali vsaj še kratke povzetke v tujem jeziku.

Če torej soglašamo, da je še vedno oziroma morda vse bolj aktualno vprašanje, kako danes ravnati z dediščino oziroma, kaj naj bi nas kot raziskovalce v zvezi z dediščino zanimalo, menim, da je mogoč odgovor ponudil Rajko Muršič v zborniku *Dediščina v očeh znanosti* (2005): opazujemo lahko, v čem posamezniki in skupnost vidijo svojo dediščino in kako je to, kar spoznavajo kot dediščino, postavljeno v upravno-političnem prostoru; po drugi strani pa je zanimivo tudi, kako posamezniki vidijo to, kar ima uradno status dediščine. Če to povežemo z zbornikom *Kulturna dediščina in identiteta*, se zdi, da so aktualna predvsem vprašanja: zakaj posamezniki in skupnosti nekaj spoznavajo kot dediščino, kaj drugega pa ne, kako s to dediščino povezujejo svojo identiteto, kolikšen delež tega, kar različni posamezniki in skupnosti spoznavajo kot svojo dediščino, je del upravno-političnega prostora in kaj je iz njega izpuščeno. Enako aktualno pa je tudi vprašanje, koliko se različni posamezniki in skupnosti zares identificirajo s tistim, kar je uradno prepoznano kot dediščina. Ali, če nekoliko poenostavim in povzamem, kar je Ullrich Kockel označil za eno pomembnejših vprašanj sodobnega raziskovanja dediščin oziroma tradicij - za koga, kdaj in zakaj so posamezne dediščine, tradicije in z njimi povezane identitete pomembne in legitimne, kdaj in zakaj pa o njihovem pomenu ne moremo govoriti? Zbornik *Kulturna identiteta in dediščina* tako prinaša, kakor se zdi, predvsem pogled na vprašanja o spoznavanju, izbiranju dediščine, o dediščini v javnem in upravnem prostoru, medtem ko so bolj zasebne percepcije dediščine in identitete, relevantnost in legitimnost »uradnih« dediščin in identitet za ljudi morda tema za kakšno od naslednjih izdaj.

Mateja Habinc